

Prawo karne i prawo wykroczeń cz. 4

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, dostępny w internecie: isap.sejm.gov.pl.

Prawo karne i prawo wykroczeń cz. 4

Źródło: Bill Oxford, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Inne spojrzenie**”.

Prawo karne i prawo wykroczeń należą do gałęzi prawa publicznego. Przepisy te przede wszystkim mają na celu chronić interes zbiorowości, a pośrednio również interes jednostki.

Obie te dziedziny prawa dotyczą wymierzania kar za czyny zabronione przez ustawę. Podstawową różnicą jest natomiast waga oraz stopień społecznej szkodliwości czynów objętych każdą z tych dziedzin.

W tym materiale poznasz formy popełnienia przestępstwa i wykroczenia oraz uczestników rozprawy karnej.

Twoje cele

- Przeanalizujesz formy popełnienia przestępstwa i wykroczenia.

- Wymienisz i scharakteryzujesz osoby uczestniczące w rozprawie karnej.
- Przeanalizujesz zbieg przepisów oraz przestępstw i wykroczeń.

Dla zainteresowanych

Prawo karne i prawo wykroczeń cz.1

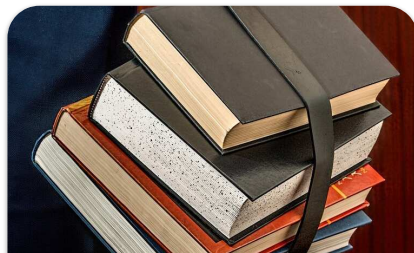
Prawo karne i prawo wykroczeń cz. 2

Prawo karne i prawo wykroczeń cz. 3

Prawo karne cz. 1

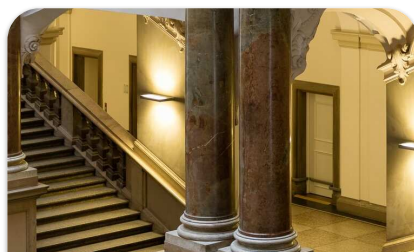
Prawo karne cz. 2

**Postępowanie karne:
uczestniczące w nim
organy i strony oraz
przebieg**

**Zasady prawa karnego
i funkcje kary**

**Zasady wnoszenia
apelacji i kasacji
w sprawach karnych**

**Kary i środki karne
obowiązujące w polskim
prawie**

Przeczytaj

Formy popełnienia przestępstwa i wykroczenia

Zagadnienie form popełnienia [czynu zabronionego](#) wiąże się z dwoma rodzajami sytuacji:

- z etapami realizacji decyzji o popełnieniu [przestępstwa](#) lub [wykroczenia](#) przez jednego sprawcę (formy stadialne);
- z jedną akcją przestępczą i wielością podmiotów występujących w jej ramach (formy zjawiskowe, zwane też przestępnym współdziałaniem).

Formy stadialne

Formy stadialne dotyczą czynów umyślnych. Ich konstrukcja opiera się na psychologicznym schemacie kolejności etapów decyzji o popełnieniu przestępstwa, określanym jako *iter delicti* (łac. droga przestępstwa, pochod przestępstwa). W tym psychologicznym schemacie występują kolejno cztery elementy:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nie można utożsamiać schematu psychologicznego z normatywną konstrukcją form stadialnych. Co bardzo istotne – **nieuzewnętrzniony zamiar nigdy nie będzie czynem**, a więc nie może stanowić formy stadialnej w myśl paremii: *cogitationis poenam nemo patitur* (łac. zamiar nie podlega karze).

Rozważania form stadialnych dotyczą jedynie przestępstw i wykroczeń umyślnych, ponieważ zamiar jest równoznaczny z umyślnością. Czyny nieumyślne mogą występować jedynie w formie dokonania.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Przygotowanie

Zgodnie z art. 16 § 1 Kodeksu karnego **przygotowanie** zachodzi tylko wtedy, gdy sprawca w celu popełnienia czynu zabronionego podejmuje czynności mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, szczególnie jeśli w tym celu:

- wchodzi w porozumienie z inną osobą;
- uzyskuje lub przysposabia środki;
- zbiera informacje;
- sporządza plan działania.

Zasadą jest **niekaralność przygotowania**. Na mocy art. 16 § 2 Kodeksu karnego przygotowanie jest karalne tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi. Przepisy zawierające karalne przygotowanie przewidują sankcję niższą niż za dokonanie.

Przy przygotowaniu warto zaznaczyć występowanie instytucji **dobrowolnego odstąpienia od czynu zabronionego**. Art. 17 Kodeksu karnego stanowi, że nie podlega karze za przygotowanie ten, kto dobrowolnie od niego odstąpił, w szczególności zniszczył przygotowane środki lub zapobiegł skorzystaniu z nich w przyszłości. W razie wejścia w porozumienie z inną osobą w celu popełnienia czynu zabronionego nie podlega karze ten, kto ponadto podjął istotne starania zmierzające do zapobieżenia dokonaniu.

Usiłowanie

Usiłowanie określone zostało w art. 13 § 1 Kodeksu karnego oraz w art. 11 § 1 Kodeksu wykroczeń. Można je scharakteryzować przez wskazanie trzech przesłanek, dwóch pozytywnych i jednej negatywnej:

- zamiaru popełnienia czynu zabronionego,
- bezpośredniego zmierzania do dokonania,
- braku dokonania.

Jeżeli chodzi o **usiłowanie przestępstwa**, to co do zasady usiłowanie jest karalne zawsze zgodnie z ustawowym zagrożeniem za przypisane sprawcy przestępstwo.

Wyjątkiem jest sytuacja **usiłowania nieudolnego**, opisanego w art. 13 § 2 Kodeksu karnego. Według tego przepisu odpowiada za usiłowanie także ten, kto wypełnia ogólne przesłanki usiłowania, a jednocześnie nie uświadamia sobie, że dokonanie jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego lub ze względu na użycie środka nienadającego się do popełnienia czynu zabronionego. Jest to przypadek, gdy dokonanie obiektywnie nie jest możliwe, ale sprawca o tym nie wie. Jego czyn powoduje odpowiedzialność karną, ponieważ zmanifestował on zamiar popełnienia czynu zabronionego, odzwierciedlający się w zachowaniu bezpośrednio zmierzającym do dokonania. W przypadku usiłowania nieudolnego sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

Według art. 15 Kodeksu karnego nie podlega karze za usiłowanie ten, kto dobrowolnie odstąpił od dokonania lub zapobiegł skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego (są to dwie konstrukcje: w pierwszej części przepisu – dobrowolne odstąpienie od dokonania, a w końcowej – skuteczny czynny żal). Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w stosunku do sprawcy, który dobrowolnie starał się zapobiec skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego (nieskuteczny czynny żal).

W Kodeksie wykroczeń usiłowanie jest karalne wyjątkowo, to znaczy tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi. Karę za usiłowanie wymierza się wówczas w granicach zagrożenia przewidzianego dla danego wykroczenia. Nie podlega karze za usiłowanie ten, kto dobrowolnie odstąpił od czynu lub zapobiegł skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego (art. 11 Kodeksu wykroczeń).

Formy zjawiskowe (przestępnego współdziałania)

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawstwo

W Kodeksie karnym – w przeciwieństwie do Kodeksu wykroczeń – szczegółowo określono konstrukcję **sprawstwa**. Na mocy art. 18 § 1 Kodeksu karnego sprawstwo może występować jako:

- sprawstwo pojedyncze (indywidualne, jedynosprawstwo) – gdy jedna osoba sama wypełnia wszystkie znamiona czynu zabronionego;
- współsprawstwo – gdy co najmniej dwie osoby popełniają czyn zabroniony wspólnie i w porozumieniu;
- sprawstwo kierownicze – gdy dana osoba kieruje wykonaniem czynu zabronionego przez inną osobę;
- sprawstwo polecające – gdy dana osoba, wykorzystując uzależnienie innej osoby od siebie, poleca jej wykonanie czynu zabronionego.

Podżeganie

Podżeganie – w myśl art. 18 § 2 Kodeksu karnego oraz art. 12 Kodeksu wykroczeń – występuje wtedy, gdy dana osoba nakłania inną osobę do popełnienia czynu zabronionego.

Pomocnictwo

Na mocy art. 18 § 3 Kodeksu karnego oraz art. 13 Kodeksu wykroczeń za **pomocnictwo** odpowiada ten, kto w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienie, np. dostarczając narzędzie, środek przewozu, udzielając rady lub informacji. Za pomocnictwo odpowiada także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie.

Zasady rządzące odpowiedzialnością za formy zjawiskowe (przestępne współdziałanie)

1. Każdy ze współdziałających w popełnieniu czynu zabronionego odpowiada w granicach swojej umyślności lub nieumyślności, niezależnie od odpowiedzialności pozostałych współdziałających.
2. Okoliczności osobiste, wyłączające lub łagodzące odpowiedzialność, uwzględnia się tylko co do osoby, której dotyczą.

Karalność form zjawiskowych

Słownik

czyn zabroniony

zachowanie odpowiadające opisowi zachowania określonego w ustawie karnej; obwarowany sankcją zastosowania kary kryminalnej; stanowi element składający się na strukturę przestępstwa lub wykroczenia

przestępstwo

zachowanie będące czynem zabronionym pod groźbą kary, bezprawnym, karygodnym, społecznie szkodliwym w stopniu większym niż znikomy oraz zawinionym

szkodliwość społeczna czynu

naruszenie (bądź możliwość naruszenia) dobra prawnego, interesu jednostki lub społeczeństwa; może dotyczyć sfery materialnej, fizycznej, jak i niematerialnej (np. psychicznej, duchowej)

wykroczenie

czyn zabroniony niebędący przestępstwem jako mniej szkodliwy społecznie; zagrożony karą aresztu od 5 do 30 dni, ograniczenia wolności do 1 miesiąca, grzywny lub nagany

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z ilustracją interaktywną i wykonaj ćwiczenia.

Osoby uczestniczące w rozprawie karnej

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i wykonaj ćwiczenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/POegvgPxq>

Zbieg przepisów oraz przestępstw i wykroczeń

Zasadą prawa jest, że jeden czyn może stanowić jedno przestępstwo bądź wykroczenie. Wyjątek określa artykuł 10 Kodeksu wykroczeń, zgodnie z którym – jeśli czyn będący wykroczeniem wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa – orzeka się za przestępstwo i wykroczenie. Jednak jeśli orzeczono za przestępstwo i za wykroczenie karę lub środek karny tego samego rodzaju, wykonuje się surowszą karę lub środek karny. W razie uprzedniego wykonania łagodniejszej kary lub środka karnego zalicza się je na poczet surowszych.

Problematyka zbiegu przepisów pojawia się wtedy, gdy do jednego czynu konkurują w zastosowaniu co najmniej dwa przepisy. Jeżeli konkurencję przepisów można zredukować do jednego, to zachodzi pozorny (pomijalny) zbieg przepisów. Natomiast jeśli mimo zastosowania reguł wyłączenia wielości ocen trzeba zastosować więcej niż jeden przepis – dochodzi do przypadku rzeczywistego (realnego) zbiegu przepisów.

Możemy wyróżnić kilka reguł wyłączenia wielości ocen. Oto one:

Zasada specjalności, czyli *lex specialis derogat legi generali* (przepis szczególny uchyla ogólny). Zasada specjalności wyłącza stosowanie przepisu ogólnego w ramach jednego typu przestępstwa bądź wykroczenia. Innymi słowy, przepis statuujący typ kwalifikowany bądź uprzywilejowany wyłącza zastosowanie przepisu określającego typ podstawowy.

Zasada konsumpcji (pochłaniania), czyli *lex consumens derogat legi consumptae* (przepis konsumujący uchyla konsumowany). Zasada konsumpcji odnosi się do wyłączenia zastosowania przepisu szerzej opisującego dany stan faktyczny.

Przykładowo, zniszczenie rzeczy uprzednio skradzionej będzie kwalifikowane z przepisu o kradzieży, a nie z przepisów o kradzieży i o zniszczeniu mienia.

Zasada subsydiarności, czyli *lex primaria derogat legi subsidiariae* (przepis pierwotny uchyla pomocniczy). Zasada subsydiarności rozszerza ewentualną odpowiedzialność określonych podmiotów za niektóre czyny. Zasadą jest, że przepis pomocniczy znajduje zastosowanie do określonych tylko kategorii podmiotów, jednakże trzeba wobec tych podmiotów zastosować przepis pierwotny, stosowany wobec szerszej kategorii, jeśli jest to możliwe, i pominąć przepis pomocniczy.

Rzeczywisty zbieg przestępstw i wykroczeń zachodzi wtedy, gdy mimo zastosowania powyższych reguł, dalej można zastosować co najmniej dwa przepisy do jednego czynu. Zgodnie z artykułem 11 paragrafy 2 i 3 Kodeksu karnego, jeżeli czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch albo więcej przepisach ustawy karnej, sąd skazuje za jedno przestępstwo na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów. Sąd wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu innych środków przewidzianych w ustawie na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów. Z kolei zgodnie z paragrafem 1 artykułu 9 Kodeksu wykroczeń, jeżeli czyn wyczerpuje znamiona wykroczeń określonych w dwóch lub więcej przepisach ustawy, stosuje się przepis przewidujący najsurowszą karę, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu środków karnych na podstawie innych naruszonych przepisów.

Ćwiczenie 1

Poszukaj w zasobach internetowych trzech przykładów zbiegu przestępstw lub wykroczeń i krótko je opisz.

Przykład 1

Przykład 2

Przykład 3

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 2

Zaznacz, która z przedstawionych form stadialnych czynu zabronionego nie odnosi się do wykroczenia.

dokonanie

przygotowanie

usiłowanie

Ćwiczenie 3

Dopasuj opis czynu zabronionego do właściwej formy zjawiskowej.

Paweł K. przyniósł Zbigniewowi Z. nóż myśliwski, aby ten przebił nim opony w samochodzie nowego sąsiada.

podżeganie

Paweł K. razem ze Zbigniewem Z. przebili opony w samochodzie nowego sąsiada.

pomocnictwo

Paweł K. przekonał Zbigniewa Z. do przebicia opon w samochodzie nowego sąsiada.

sprawstwo

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z opisem sytuacji oraz tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

Opis sytuacji:

Kazimierz O. dopuścił się gwałtu na swojej 20-letniej, niepełnosprawnej umysłowo córce. Sąd skazał go na 10 lat pozbawienia wolności.

” Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny

Art. 197. § 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 201. Kto dopuszcza się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, dostępny w internecie: isap.sejm.gov.pl.

Rozstrzygnij, czy decyzja sądu o ukaraniu Kazimierza O. karą 10 lat pozbawienia wolności była zgodna z przepisami Kodeksu karnego. Uzasadnij swoje zdanie.

Rozstrzygnięcie

tak

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Malinowski

Przedmiot: Historia i teraźniejszość, Wiedza o społeczeństwie, Wiedza o społeczeństwie 2022

Temat: Prawo karne i prawo wykroczeń cz. 4

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

3) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne; wskazuje, w jakim kodeksie obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy; interpretuje przepisy prawne;

Zakres rozszerzony

XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

20) stosuje w analizie przypadku podstawowe instytucje prawa karnego w Rzeczypospolitej Polskiej (odpowiedzialność za wykroczenie i karna, wykroczenie a przestępstwo, występki a zbrodnie; wina i kara; zasada domniemania niewinności; prawo do obrony; wyłączenie odpowiedzialności karnej);

21) przedstawia kary i środki karne unormowane w Kodeksie wykroczeń i Kodeksie karnym w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje formy popełnienia przestępstwa i wykroczenia;
- wymienia i charakteryzuje osoby uczestniczące w rozprawie karnej;
- analizuje zbieg przepisów oraz przestępstw i wykroczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- mapa myśli;
- analiza materiału źródłowego;
- WebQuest.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją:

Dwie czwórki uczniów przygotowują prezentacje na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”:

- formy stadialne popełnienia przestępstwa i wykroczenia;
- formy zjawiskowe popełnienia przestępstwa i wykroczenia.

Prelegenci przygotowują też pytania pobudzające do aktywnego słuchania.

Faza wstępna:

1. Przedstawienie tematu „Prawo karne i prawo wykroczeń, cz. 4” i celów zajęć.
2. Uczniowie zgłaszają swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Wybrana lub chętna osoba zapisuje je na tablicy.

Faza realizacyjna:

1. Przedstawienie uczniowskich prezentacji. Po każdej z nich następuje omówienie: uczniowie mogą zadawać pytania prelegentom, weryfikować i uzupełniać informacje. Odpowiadają też na pytania prelegentów.
2. Praca w grupach z multimedium w sekcji „Schemat”. Zespoły tworzą notatkę w formie mapy pojęć. Następnie wykonują ćwiczenia 1–4 dołączone do materiału i prezentują na forum.
3. Zapoznanie się z treścią audiobooka. Uczniowie w trakcie emisji zapisują niezrozumiałe dla nich kwestie i swoje wątpliwości. Następnie wspólnie je dyskutują.
4. Podział na grupy. Każdy zespół wykonuje ćwiczenie 1 dołączone do audiobooka, korzystając z zasobów internetowych (elementy WebQuestu). Po wyznaczonym czasie przedstawiciele zespołów omawiają znalezione przykłady.
5. Wspólne wykonanie i omówienie ćwiczenia 4 dołączonego do audiobooka.

Faza podsumowująca:

1. Chętni/wybrani uczniowie odpowiadają na pytania zapisane na tablicy na początku zajęć.
2. Omówienie przebiegu zajęć, wskazanie mocnych i słabych strony pracy uczniów, udzielenie im informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne, których nie rozwiązali na zajęciach.
2. Napisz krótką notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące zagadnień poruszanych na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, isap.sejm.gov.pl.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, isap.sejm.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedia jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.